

Лісова Т.В.,
доцент кафедри земельного та аграрного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

СПЕЦИФІКА ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

Згідно зі ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затвердженої Законом України від 21.12.2010 р. № 2818-VI, стан земельних ресурсів в Україні близький до критичного.

На переконання фахівців, кризовий, а місцями – катастрофічний стан земельних ресурсів України та негативні явища у землекористуванні, що є наслідками недоліків у системі правового регулювання охорони та відновлення земель в нашій державі, підкреслюють необхідність вдосконалення правового регулювання земельних відносин в Україні.

Негативні процеси як природного, так і техногенного характеру впливають на стан земель сільськогосподарського, лісогосподарського та іншого призначення. Це потребує вжиття комплексу відповідних адекватних заходів. Серед них самостійне місце займають рекультивация, консервація, відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва та ін.

Зазначимо, що терміни «відновлення» і «відтворення» не є тотожними.

Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови, термін «відновлювати» означає надавати попереднього вигляду чому-небудь пошкодженому, зіпсованому, зруйнованому [1, с. 175]. Водночас термін «відтворення», зокрема «відтворення природних ресурсів» – штучне підтримання кількості природних ресурсів на певному рівні [1, с. 182].

Очевидно, що рекультивация порушених земель, консолідація земель сільськогосподарського призначення, консервація деградованих і малопродуктивних земель є різними правовими формами відновлення земель.

Відновлення земель можливе не тільки в межах окремої категорії. Відновлення – це і поліпшення якісного стану земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення, які використовуються в якості основного засобу виробництва. Йдеться про відновлення їх якісного стану, зокрема про відновлення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель. Певна специфіка притаманна і відновленню особливо охоронюваних земель. Штучно створені земельні ділянки також підлягають відновленню. Проте відновлення повинно стосуватися не тільки якісного стану земель, а й інших параметрів, наприклад, відновлення порушених земель. Воно має здійснюватися в різних правових формах.

Так, порушені землі потребують проведення рекультивации. Рекультивация є засобом, спрямованим на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель. Доцільно підкреслити, що заходами рекультивации, на відміну від консервації деградованих та малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення, повинні охоплюватися не лише землі сільськогосподарського призначення, а й землі інших категорій (водного фонду, лісогосподарського призначення, житлової та громадської забудови, рекреаційного призначення, оздоровчого призначення, промисловості та ін.). Проте у чинному земельному законодавстві недостатньо врегульовані питання щодо особливостей проведення рекультивации земельних ділянок на різних категоріях земель.

Деградовані та малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним, потребують проведення заходів консервації, спрямованих на відновлення їх якісного стану, шляхом припинення їх господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення.

В умовах утворення дрібних земельних ділянок сільськогосподарського

призначення, непридатних або малопридатних для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, правовою формою відновлення земель слід вважати і консолідацію земель сільськогосподарського призначення.

Яка, як наголошують науковці, має супроводжуватися переведенням площ ріллі у більш екологічно стабільні види угідь, відновленням лісосмуг, меліоративних систем, іншими заходами із раціональної організації консолідованих земельних ділянок, а отже, і розроблення теоретичної основи для правового механізму консолідації.

Проте у певних випадках йдеться і про відтворення земель як складової їх відновлення. Так, про відтворення земель йдеться у разі відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. В даному разі йдеться про фактичне відновлення земель (в натурі).

Головним компонентом втрат виступають сільськогосподарські угіддя, у першу чергу рілля (грунти) як найцінніша складова земель сільськогосподарського призначення. До цієї категорії втрат належать також багаторічні насадження, перелоги, сінокоси, пасовища тощо.

Вилучення (вкуп) сільськогосподарських угідь, лісових земель і чагарників для потреб, не пов'язаних із сільськогосподарським чи лісогосподарським використанням, безпосередньо пов'язано з виключенням їх з останнього. Зазначене означає, що сільськогосподарські й лісові угіддя перестають виконувати роль основного засобу сільськогосподарського виробництва чи лісового господарства.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [ред. – упоряд. Бусел В.Т.] – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.